

SKRIVSTIGEN

Årskurs 1–6

Borgå
2022

DANIELA KULLBERG OCH LINDA SAHAMIES

Innehåll

Bakgrund	s. 3
Så här fungerar skrivstigen	s. 4
Årskurs 1	s. 6
Årskurs 2	s. 8
Årskurs 3	s. 10
Årskurs 4	s. 13
Årskurs 5	s. 16
Årskurs 6	s. 20
Material vi hänvisat till	s. 24

Bakgrund

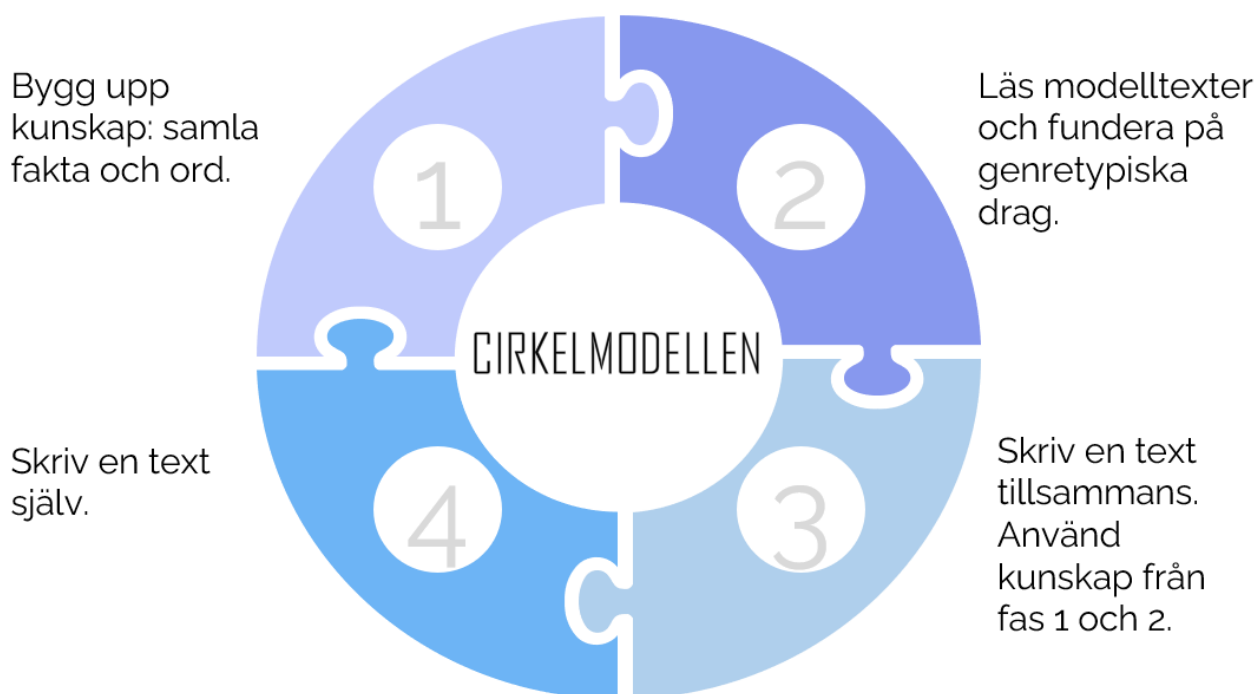
Språkstärkande gruppen enades på våren 2021 om att Borgå behöver en skrivstig. MO-koordinatorerna Daniela Kullberg och Linda Sahamies gjorde ett utkast för årskurs 1–6. I utkastet fanns förslag på genrer som kunde tas upp i de olika årskurserna och en synliggjord progression. HEKS-skolorna diskuterade och framförde sina synpunkter på utkastet under en pedagogisk eftermiddag i februari 2022. Även skolorna på östra sidan fick ta del av utkastet och kommentera det (i mars 2022). MO-koordinatorerna bearbetade sedan utkastet utgående från kommentarerna, förtydligade och lade till skrivpedagogiska tips. Språkstärkande gruppen följde med arbetet och kommenterade skrivstigen både i april 2022 och i maj 2022.

FD Annette Kronholm, projektledare för Skrivande skola, har också läst skrivstigen i april 2022 och bidragit med värdefulla kommentarer.

Så här fungerar skrivstigen

I varje årskurs finns 5–6 genrer som eleverna ska få möjlighet att öva. Meningen är att skrivandet ingår naturligt i olika ämnen och att läraren väljer det mest lämpliga sammanhanget för varje genre. Skrivstigen är planerad med utgångspunkt i läromedlet Ordresan. Det betyder att de genrer som finns i skrivstigen också tas upp i Ordresan. I spalten Lärarhandledning har vi hänvisat till läroböckerna. Ett (A) efter titeln betyder att det handlar om aktivitetsboken, (L) betyder boken för läsförståelse. Vi har strävat efter att i skrivstigen använda samma begrepp som finns i läromedlet.

Om skrivpedagogiken tar avstamp i cirkelmodellen behöver varken elever eller lärare bli frustrerade eftersom modellen fungerar. Den kräver visserligen lite tid, men i gengäld är den effektiv – elevtexterna blir bättre då eleverna får tillräckligt mycket stöttning innan de börjar skriva. Här är en kort beskrivning av cirkelmodellen:

Att gå igenom cirkelmodellens fyra faser tar olika tid för olika åldrar och olika genrer. I skrivstigen återkommer vissa genrer flera gånger och det kan du som lärare utnyttja. En genre som är bekant för eleven behöver inte lika mycket stöttning som en obekant genre. Oavsett om genren är bekant eller inte behöver eleven dig som lärare och skrivpedagog under hela skrivprocessen. Eleven behöver veta hur texten ska se ut när den är klar och, framför allt, hur hen ska göra för att lyckas skapa en sådan text. Det räcker inte att du ger instruktioner och ber eleven skriva – eftersom vi vill hjälpa eleverna att bli bättre skribenter behöver vi visa dem *hur* de ska göra.

Responsen är också ett viktigt verktyg i det här arbetet. Du kan ge eleven respons både under och efter skrivprocessen. Det traditionella är att ge elevens text ett vitsord, men för att eleven ska gå framåt i sin skrivutveckling behöver hen få veta var hen står. Vad kan jag? Vad ska jag tänka på för att nästa text ska bli ännu bättre? Tyvärr ger en ensam siffra inte svar på dessa frågor.

Skrivstigen är tänkt som en utgångspunkt, den lyfter alltså fram de genrer som alla elever ska få en möjlighet att öva. Detta betyder inte att du inte får skriva annat med dina elever – tvärtom. Ju mer en elev får öva desto säkrare skribent kommer hen att utvecklas till. Så skriv gärna annat också, till exempel korta och rätt kravlösa uppgifter där eleverna får vara kreativa. En genre vi vill lyfta upp i det här sammanhanget är dikter. I skrivstigen finns dikter i åk 1 och diktanalys i åk 6. Vi menar att det är viktigt att eleverna också får jobba med dikter i åk 2–5 och hänvisar till läromedlet Ordresan. I alla böcker förekommer lyrik i någon form.

En annan genre som behöver en kort kommentar är presentationen, nu syftar vi på bildspelet som visas för publik. Den finns med som en extra genre i åk 2–6. Eleven behöver definitivt stötts i den här genren eftersom ett muntligt framförande är ett sammanhang där elevens text hamnar i rampljuset. Ge därför eleven en chans att visa upp en presentation utan språkliga grodor. Understryk också skillnaden mellan en presentation och en faktatext – presentationen innehåller helst bara stödord medan faktatexten består av sammanhängande meningar. Modelltexter för den här genren står du som lärare för. Utforma därför dina egna presentationer så att de följer de hållpunkter som eleverna ska följa. Vi vet att det är lättare sagt än gjort, men bara att vara medveten om det här är ett första steg. Annette Kronholm har gjort filmen ”Pimpa presentationen” med bra tips. Filmen riktar sig inte till unga elever, men den innehåller användbara råd till dig som lärare. Du hittar den på skrivandeskola.fi.

Slutligen vill vi ännu säga något om att skriva för hand och att skriva på dator. I skrivstigen har vi inte bestämt hur varje text ska skrivas utan lämnar det avgörandet till varje lärare. Det är viktigt att eleverna övar sig i att skriva för hand, men att skriva på dator ger helt andra möjligheter för redigering och språkkontroll. En tumregel kan kanske vara att skriva längre texter på dator, speciellt i cirkelmodellens fas 4, medan kortare texter och allt skrivande i fas 1–3 kan ske för hand.

Vår målsättning har hela tiden varit att skrivstigen ska hjälpa och inte stjälpa. Utgå från den, men anpassa enligt de elever du har. Vissa saker kommer upp i flera årskurser och i flera genrer, exempelvis styckeindelning. Har dina elever redan koll på styckeindelning behöver du såklart inte sätta mycket tid på det, utan fokusera i stället på något annat. Behöver dina elever igen träna mer på att skriva fullständiga meningar så gör det, även om meningar inte nämns i samband med den genre du jobbar med.

Årskurs 1

Genre	Skrivkunskap	Lärohandledning
bildtext	bokstäver	Skriv flera bildtexter i olika sammanhang – både till elevens egna bilder och till andra bilder.
tankekarta	specifikt innehåll på en viss plats	Busfarfar (A) tar upp tankekartan på s. 76–77.
enkel faktatext	stora och små bokstäver rubrik hela rader (jfr med dikt)	<p>Den här texten blir hela meningar. Enkla visserligen, men den ger en chans att öva på stora och små bokstäver.</p> <p>Om eleven skriver på dator kan hen också öva på mellanslag (inte enter) efter punkt.</p> <p>Diskutera vad en rubrik är och vilken uppgift rubriken har – berätta vad texten kommer att handla om.</p> <p>Eleverna kan också skriva den här texten i par, så får de stöd av varandra. Innan de skriver kan de eventuellt planera i en fyrfältare. Det kan hända att det blir mest bilder i fyrfältaren, men det gör ingenting.</p> <p>Den färdiga texten är möjligen mycket kort, så den kan bra kompletteras med (egengjorda) förklarande bilder.</p> <p>Busfarfar (A) s. 81–82</p>
saga	namn med stor bokstav struktur: en saga behöver en karaktär, som får ett problem och försöker lösa det. På slutet får man veta hur det gick.	<p>Det här blir kanske mer bild än text, men huvudsaken är att eleven ska få hitta på och känna skriviver. Eleverna kan också jobba i par.</p> <p>I teamet Borgälärarnas materialbank finns ett dokument som beskriver hur man kan jobba med sagor i årskurs 1. Dokumentet heter <i>Bokstavssaga åk 1</i> och finns bland filerna i kanalen Språkstärkande undervisning.</p> <p>Busfarfar (A) s. 84–85</p> <p>Sagomattan är ett riktigt bra program som finns på SVT Play. Tyvärr får programmet inte visas utanför Sverige,</p>

		men om du själv vill titta på det och inspireras av det kan det hända att du hittar programmet genom att googla.
dikter	korta rader	<p>Gör eleverna uppmärksamma på att en dikt och exempelvis en faktatext ser olika ut. Också innehållet skiljer sig – en dikt kan handla om vad som helst. Skriv flera olika dikter – i början kan man utgå från ganska styrda modeller. Att bestämma hur rader ska börja stöttar. Till exempel kan eleverna skriva dikt där varannan rad börjar på <i>Jag är</i> och varannan på <i>Jag är inte</i>. En annan möjlighet är att skriva en färgdikt, så att eleven väljer en färg och sedan inleder alla rader med färgen. <i>Grön är... Grön som...</i></p> <p>Busfarfar (A) s. 70–71</p> <p>Tips: En bro av poesi är en programserie som finns på urplay.se. Där finns också en fin lärarhandledning (pedagogiskt material). Dessutom finns en bok med samma namn.</p>
muntlig uppgift: bokpresentation		<p>I åk 2 skriver eleverna enkla bokpresentationer. Vi tipsar om att presentera böcker muntligt i ettan.</p> <p>Busfarfar (L) s. 18–19, 34–35, 46–47, 62–63</p>

Årskurs 2

Genre	Skrivkunskap	Lärohandledning
<p>återgivande text (text som återger något man varit med om)</p>	<p>meningar som börjar med stor bokstav och slutar med punkt (utropstecken och frågetecken)</p> <p>struktur: först – sedan – till slut</p> <p>rubrik</p>	<p>Den här texten kan handla om något riktigt vardagligt, exempelvis en rast, en gymnastiklektion eller en utflykt. Det är bra om situationen som ska beskrivas har koppling till skolvardagen, så att ingen elev känner att den inte varit med om något tillräckligt bra och häftigt. Vi varnar alltså för texter där eleven ombeds beskriva t.ex. sitt sommarlov eller en resa.</p> <p>Texten kan också handla om att återge en bilderbok som lästs högt i klassen. Eleverna kan rita tre bilder (först, sedan, till slut) innan hen skriver.</p> <p>Meningar i Brevbullen (A) s. 10–13</p>
<p>beskrivande faktatext (t.ex. ett djur eller föremål)</p>	<p>skriva påståenden som hör ihop efter varandra (t.ex. utseende, boplat, föda och övrigt) = förstadium till styckeindelning</p>	<p>När eleven planerar texten passar en fyrfältare bra. Fyrfältaren kan exempelvis innehålla de begrepp som står i mittenspalten. Om du föredrar att jobba med tankekartor fungerar även det, men eleven behöver stöttning. Kanske begreppen kan finnas insatta på färdiga grenar?</p> <p>Faktatext i Brevbullen (A) s. 44 I teamet Borgälärarnas materialbank finns olika färdiga fyrfältare. Gå till kanalen Språkstärkande undervisning och sök bland filer.</p>
<p>enkel instruktion</p>	<p>meningar som börjar med ett verb</p> <p>stor bokstav och punkt</p>	<p>Instruktionen kan handla om något vardagligt: så är du en god kompis, så ska du klä dig när det regnar... Man behöver inte använda termen <i>verb</i> med eleverna, men göra eleverna uppmärksamma att man börjar en mening med det man vill att den andra gör.</p> <p>I Brevbullen (A) ska man skriva ett recept på s. 37.</p>
<p>person-beskrivning</p>	<p>meningar som börjar med stor bokstav och slutar med lämpligt skiljetecken namn med stor bokstav</p>	<p>Här kan eleven beskriva t.ex. en person som är viktig för hen. Fyll först i en fyrfältare och skriv sedan. Förslag på rubriker i fyrfältaren: egenskaper, utseende, intressen, övrigt intressant.</p>

	beskriva utseende, intressen och egenskaper rubrik	I Brevbullen (A) kan man beskriva känslor på s. 14 och utseende och föremål på s. 59.
enkel berättelse eller saga	meningar som början med stor bokstav och slutar med punkt namn med stor bokstav rubrik	Berättelsen kan till exempel vara en saga. sagor i Brevbullen (A) s. 26–29 Rubriker på skönlitterära texter säger något om vad som händer i texten. Ofta är de också formulerade så att de väcker nyfikenhet och intresse. Titta på exempelvis några bilderböcker och diskutera titlarna tillsammans. Vilka tankar väcker de? Vilken titel lockar mest och varför?
enkel bokpresentation	boktitel med stor bokstav namn med stor bokstav uttrycka en åsikt ange titel, författare och illustratör i en mening	Bokpresentation i Brevbullen (A) på s. 21. Eleven kan fylla i sidan först och sedan skriva en text med hela meningarna. Skriver eleverna texten på dator kan presentationerna samlas i ett gemensamt dokument – boktips. Den här uppgiften kan också kombineras med muntliga bokpresentationer. I Brevbullen (L) finns dessutom sidor för läslogg med uppgifter där eleven uttrycker tankar och åsikter, återger händelser, beskriver miljö osv.
presentation (t.ex. PP)	bilder rubrik stördord	Se stycket om presentationer på s. 5.

Årskurs 3

Genre	Skrivkunskap	Lärohandledning
faktatext	<p>planera text med hjälp av tankekarta eller fyrfältare (sexfältare för elever som är redo för det)</p> <p>meningar som börjar med stor bokstav och slutar med punkt</p> <p>styckeindelning</p> <p>rubrik</p> <p>använda stavningskontroll i skrivprogram</p>	<p>Tankekartor, fyrfältare och faktatext på s. 84–91 i Kattligan (A). Uppgifterna stöder förståelsen för styckeindelning. Ett förslag är att först jobba i Kattligan och sedan låta eleverna skriva en faktatext om något ni tar upp i till exempel omgivningslära eller religion.</p> <p>Fakta om tankekartor på s. 7 i Kattligan (A)</p> <p>Meningar på s. 14–15 i Kattligan (A)</p> <p>I teamet Borgålärares materialbank finns olika färdiga fyr- och sexfältare. Gå till kanalen Språkstärkande undervisning och sök bland filer.</p>
enkel argumenterande text	<p>uttrycka en åsikt och en enkel motivering: Jag tycker att... Min åsikt är... för att...</p> <p>Olika sambandsord: för att eftersom på grund av trots att</p>	<p>Den här texten behöver inte bli lång, kanske bara några meningar. Däremot kan genren skrivas flera gånger eftersom det kan vara svårt att motivera sin åsikt. Ge gärna eleverna en struktur med meningsinledningar de första gångerna: <i>Jag tycker att ... för att...</i></p> <p>Utveckla sedan och lägg till ett <i>Dessutom...</i></p> <p>I teamet Borgålärares materialbank finns en färdig mall. Gå till kanalen Språkstärkande undervisning och sök bland filer. Dokumentet heter <i>Enkel argumenterande text åk 3</i>.</p>
instruktion	<p>verb i imperativ</p> <p>(numrerade) meningar i rätt ordningsföljd</p> <p>meningar som börjar med stor bokstav och slutar med punkt</p>	<p>Instruktionen kan handla om något vardagligt: så ska du göra i matsalen, så är du en god kompis... Man behöver inte använda termen <i>imperativ</i> med eleverna, men visa på formen och göra eleverna uppmärksamma på att man använder en viss form när man ber någon göra något. I vissa instruktioner är ordningsföljden viktig och då kan man numrera.</p>

		<p>Instruktioner i Kattligan (A) s. 99–101</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Den oförlömliga hamburgaren</i> hittar du användbara uppgifter på s. 60–63.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Scio. Sjöskatter</i> hittar du användbara uppgifter på s. 52–53, 86–87.</p>
dialog	talstreck anföringssats (, säger X.)	<p>Öva dialog i Kattligan (A) s. 29–31. Det är bra att starta i boken eftersom den ger en tydlig modell för hur dialog ska skrivas.</p> <p>Den oförlömliga hamburgaren s. 30–33</p>
miljö- beskrivning	beskriva helhet och detaljer	<p>Börja med att beskriva en känd omgivning, t.ex. klassrummet eller skolgården. Använd olika sinnen: syn, hörsel, lukt.</p> <p>Följande steg kunde vara att beskriva en fiktiv miljö.</p> <p>Kattligan (A) s. 52, 55</p> <p>Den oförlömliga hamburgaren s. 18–21 (fiktiv miljö)</p>
berättelse	<p>början – mitt – slut styckeindelning</p> <p>miljöbeskrivning repliker</p> <p>rubrik som säger något om innehållet och väcker intresse</p>	<p>Planera berättelsen: Kattligan (A) s. 56–57. På de föregående sidorna (53–55) finns uppgifter och innehåll som stöder.</p> <p>En text indelad i tre stycken räcker bra: början, mitt och slut.</p> <p>Om det känns svårt med repliker kan man bra låta eleverna skriva berättelsen först och sedan hålla en lektion där man ber eleverna sätta in några repliker i sin text. Då kan de koncentrera sig på att följa de skrivregler som repliker förutsätter.</p> <p>Den oförlömliga hamburgaren s. 64–67 Scio. Sjöskatter s. 90–91</p>
presentation (t.ex. PP)	bilder rubrik	Se stycket om presentationer på s. 5.

	stödord (inte sammanhängande text)	Om du har tillgång till boken Scio. Sjöskatter kan du använda uppslaget om tankekartor (s. 58–59) för att lära ut vad stödord är.
--	------------------------------------	---

Årskurs 4

Genre	Skrivkunskap	Lärrarhandledning
faktatext	<p>källförteckning</p> <p>styckeindelning</p> <p>använda stavningskontroll i skrivprogram</p>	<p>Styckeindelning har tagits upp också i åk 3. Faktatexten kan planeras med hjälp av tankekarta eller en sexfältare. I tidigare årskurser har vi föreslagit fyrfältare, men om man planerar i sex fält i stället blir innehållet mångsidigare. Repetera gärna vad stödord är och hur man hittar dem.</p> <p>Faktatexter i Kråkslottet (A) på s. 55–58.</p> <p>Källkritik och källhänvisning i Kråkslottet (A) på s. 59–60. Vilka källor eleven ska använda beror givetvis på uppgiften, men ett tips är att göra informationen så tillgänglig för eleven som möjligt. Läroboken kan vara en ypperlig källa. En lätt faktabok likaså. På nätet finns sajter som lämpar sig för skolelever – styr dina elever dit.</p> <p>Fallgropen om eleven lämnas vind för våg i sin informationssökning är att hen inte kan koncentrera sig på skrivprocessen eftersom all energi går åt till att navigera i informationsdjungeln.</p> <p>Kråkslottet (A): Styckeindelning s. 74, skiljetecken och versaler s. 73.</p> <p>Tips: med ett bibliotekskort från Borgå har du tillgång till Nationalencyklopedin på nätet. NE har lättlästa artiklar på de flesta sökord.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Den oförglömliga hamburgaren</i> hittar du lämpliga uppgifter på s. 10–13.</p> <p>I teamet Borgälärarnas materialbank finns olika färdiga fyr- och sexfältare. Gå till kanalen Språkstärkande undervisning och sök bland filer.</p>
nyhet	<p>rubrik som berättar vad som hänt</p> <p>repliker</p> <p>neutral text – skribentens åsikter syns inte</p>	<p>Repliker har tagits upp i också i åk 3. Rubriken på en nyhetstext berättar <i>vad</i> som hänt.</p> <p>Kråkslottet (A) s. 118–121.</p>

<p>insändare</p>	<p>åsikt och argument sambandsord: för det första, för det andra...</p> <p>Struktur: - inledning som presenterar tesen (åsikten) - argument - avslutning som betonar hur viktigt ämnet är eller uppmanar till handling</p>	<p>I åk 3 har eleverna övat enkel argumenterande text, med en åsikt och ett argument. Här bygger vi på så att eleven presenterar fler än ett argument och även en avslutning.</p> <p>Kråkslottet (A) s. 141.</p> <p>Insändare som skrivs för att publiceras i dagstidningar är inte något elever sysslar med, inte heller så många vuxna. Den argumenterande texten är ändå en viktig genre. Ge den här uppgiften ett sammanhang så att den känns viktig för eleverna. Insändare skrivs ju för att man vill påverka och då behöver texten verkliga läsare. Kanske kan texterna hängas upp i skolan så att alla kan läsa dem? Eller publiceras i ett tryggt sammanhang på nätet? Texterna behöver handla om frågor som är viktiga och konkreta för eleverna: snöbollskastning på skolgården, nedskräpning, skolmaten...</p> <p>Den här uppgiften kan skrivas närsomhelst, men kan också kombineras med den årliga tidningsveckan.</p>
<p>bokrecension</p>	<p>Struktur: - rubrik som säger något om boken - inledning - tankar kring boken - avslutning</p> <p>Berätta kort om handlingen</p>	<p>I tidigare årskurser har eleven säkert presenterat böcker hen läst, med fokus på handlingen. Nu övar vi på att uttrycka tankar om boken.</p> <p>Kråkslottet (A) s. 85–86</p>
<p>fiktiv text</p>	<p>sambandsord kommatecken</p> <p>repetition: stora skiljetecken, miljöbeskrivning, repliker</p>	<p>Skiljetecken s. 26–29 i Kråkslottet (A) Sambandsord s. 30 i Kråkslottet (A)</p> <p>Den här fiktiva texten kan vara en berättelse, en saga eller en spökhistoria.</p> <p>Spökhistoria s. 88–91 i Kråkslottet (A) Berättelse s. 23–25</p> <p>Den oförglömliga hamburgaren s. 68–71</p>
<p>serie</p>	<p>samspel mellan text och bild prat- och tankeblor</p>	<p>Kråkslottet (A) s. 96</p>

		<p>Eftersom en serie rymmer så lite text så behöver en stor del av berättelsen komma fram i bilderna.</p> <p>För att samla inspiration kan ni också titta på olika bilderböcker, speciellt sådana med ganska kort text. Fundera på vad texten berättar och vad bilden berättar. Kanske kan uppgiften kombineras med något av målen i bildkonst?</p>
<p>presentation (t.ex. PP)</p>	<p>relevanta bilder rubrik stördord som hjälper publiken egna anteckningar layout (tillräckligt stor och tydlig stil)</p>	<p>Se stycket om presentationer på s. 5.</p>

Årskurs 5

Genre	Skrivkunskap	Lärohandledning
faktatext	rubrik tankekarta styckeindelning avslutning med ord som signalerar att texten håller på att ta slut (sammanfattningsvis, alltså, det viktigaste att minnas är...) källförteckning	<p>I Ryggsäcken (A) finns en modelltext om hjärtat på s. 83. Den här uppgiften går därmed enkelt att kombinera med omgivningslära genom att låta eleven skriva om ett annat organ i kroppen. I Ryggsäcken finns en annan modelltext på s. 60–61. Den handlar om känslor.</p> <p>I femman kan du börja tala om avslutning i texter – att det sista stycket ofta signalerar att texten håller på att ta slut. I texten om hjärtat kommer blodet tillbaka till höger förmak <i>till slut</i>. I texten om känslor är det sista stycket mer en sammanfattning: allt som händer påverkar våra känslor och det är därför bra att känna igen sina känslor. Uppmana gärna eleverna att försöka skriva en avslutning som lyfter t.ex. de tre viktigaste poängerna i texten. Alla kommer kanske inte att greppa idén med avslutningen direkt, men de hinner öva flera gånger under sin skolgång.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Stjärnan. Läsklurigt</i> hittar du lämpliga uppgifter på s. 4–5.</p> <p>I teamet Borgälärarnas materialbank finns olika färdiga fyr- och sexfältare. Gå till kanalen Språkstärkande undervisning och sök bland filer.</p>
personporträtt	struktur: - intresseväckande rubrik - återberättande text, gärna kronologisk - avslutning som rundar av texten, t.ex. med ett citat av personen styckeindelning	<p>Här kan man börja med att skriva ett porträtt om någon i ens vardag: en klasskamrat, en morfar, en kusin, en husmor... Intervjua personen för att få innehåll till texten.</p> <p>Följande steg är att forska om någon person, antingen någon man själv väljer, eller någon som tangerar innehållet i något läroämne. Göra tankekarta och sedan skriva. Eleverna kan behöva stöttning i vilka stora grenar som ska finnas med på tankekartan.</p> <p>Ryggsäcken (A) s. 137</p>

		<p>Modelltexter finns i Ryggsäcken på s. 74–75 och s. 104–105.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Den magiska tandkrämen</i> hittar du uppgifter som stöder det här på s. 13–15.</p>
meddelande / e-post	<p>hälsningsfras avslutningsfras ämnesrad (syftet med den) tydlighet (hela ärendet direkt)</p>	<p>Det här är en verklig vardagsgenre – att skriva officiella meddelanden på Teams och i Wilma. Då eleverna kontaktar exempelvis sin lärare gör de det uttryckligen i elevrollen och inte som privatpersoner. Det betyder att det ställs andra krav på de här meddelandena jämfört med meddelanden de skickar till sina kompisar.</p> <p>Förklara för eleverna vad en artig ton innebär, att ämnesraden (i Wilma och e-post) är till för att kort presentera ärendet och att eleven ska förklara sitt ärende på en gång och göra det så tydligt som möjligt. Det ska inte uppstå en lång chattråd där läraren (eller vem man nu riktar meddelandet till) är tvungen att ställa följdfrågor och försöka sätta in elevens ärende i ett sammanhang. Svarstiden kan också vara bra att diskutera – i sådana här sammanhang gäller ofta kontorstid.</p> <p>I Ryggsäcken (A) behandlas e-post på s. 168–171. Annette Kronholm har inom projektet Skrivande skola gjort en video om hur man skriver wilmameddelanden. Videon hittar du på skrivandeskola.fi. Gå till avsnittet Material för undervisning.</p>
enkel bildanalys	<p>beskriva vad du ser beskriva vad du tänker om det du ser använda ord som beskriver läge: uppe till höger, i mitten, i hörnet, i förgrunden, i bakgrunden...</p>	<p>Till det vidgade textbegreppet räknas också bilder. En bild kan läsas och bilden kan locka fram tankar och känslor hos den som iakttar bilden. Att sätta ord på vad man ser och tankarna som dyker upp är inte något som elever i regel är vana vid, men med lite övning kommer de att förstå vad det handlar om.</p>

		<p>Enkel bildanalys handlar om två saker: att beskriva bilden i stora drag, så att en person som inte sett bilden förstår ungefär hur den ser ut, och att beskriva egna slutsatser, tankar och känslor. Texten behöver inte bli speciellt lång.</p> <p>Uppgifter som handlar om bilder och bildanalys finns i Ryggsäcken (A) på s. 33–35, 141 och 172–175.</p>
recension	<p>Struktur:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rubrik som innehåller en värdering - inledning där det som recenseras presenteras <p>kort</p> <ul style="list-style-type: none"> - avhandling där tankar och åsikter presenteras och förklaras - avslutning som avrundar texten, exempelvis genom att fundera på målgrupp eller genom att ge ett betyg. 	<p>I åk 4 har eleverna skrivit en bokrecension. De kan recensera en bok även i den här årskursen, men recensionen kan också handla om ett spel, en film, en teaterpjäs... Poängtera att en recension är en åsiktstext och att avhandlingen därmed är den viktigaste biten. Utmana eleverna att förklara sina åsikter. <i>Filmen är spännande för att...</i> Avhandlingen behöver inte bara bestå av åsikter utan här ska man också presentera tankar och slutsatser. Jag tror att huvudkaraktären egentligen är ledsen fast hon mest verkar vara arg. <i>Det tror jag för att...</i></p> <p>Modelltexter finns i Ryggsäcken s. 38–39 och s. 106–107. I Ryggsäcken (A) finns också uppgifter som stöder en bokrecension på s. 37–38 och uppgifter som stöder spelrecensioner på s. 142–143.</p>
blogginlägg	<p>planera och ta en bild med ett visst budskap</p> <p>samspel mellan text och bild</p>	<p>Om man tänker på blogginlägg såsom de såg ut under bloggarnas storhetstid i slutet av 00-talet så känns genren kanske lite daterad. Däremot förekommer kortare blogginlägg i många olika sammanhang idag: instagram, snapchat och andra plattformar. Utgångsläget är då en bild kombinerat med mer eller mindre text. I din här genren får man vara både kreativ och personlig och eleverna behöver få en chans att uttrycka personliga tankar och utveckla en personlig röst.</p> <p>Uppgiften kan kopplas till ett visst tema så att alla gör ett blogginlägg om en bok de läst eller blogginlägg som berör exempelvis klimatförändringen. Man</p>

		<p>kan också göra uppgiften mer i traditionell dagboksstil och be eleverna beskriva sin skoldag i tre bilder, med lite text till. Dessa kan ge oss vuxna en nyttig inblick i hur eleverna uppfattar en skoldag. Hur man än väljer är det bra att fundera på kontexten – hur skapar man en situation där elevernas texter och bilder når riktiga läsare?</p> <p>Modelltexter för traditionella blogginlägg finns i Ryggsäcken på s. 14–17 och s. 122–125.</p> <p>I Ryggsäcken (A) finns uppgifter om blogginlägg och nätkommentarer på s. 6–8.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Den magiska tandkrämen</i> hittar du uppgifter som stöder det här på s. 21–26.</p>
<p>presentation (t.ex. PP)</p>	<p>relevanta bilder rubrik stödord som hjälper publiken egna anteckningar layout (tillräckligt stor och tydlig stil) hellre flera sidor med lite text på varje, än en sida med mycket text</p>	<p>Se stycket om presentationer på s. 5.</p>

Årskurs 6

Genre	Skrivkunskap	Lärohandledning
<p>sammanfattning</p>	<p>välja det centrala anteckna stödord skriva utgående från stödord använda sambandsord</p>	<p>Sammanfattningen kan med fördel göras på ett kapitel i en lärobok. Längden på kapitlet påverkar längden på sammanfattningen. Det kan löna sig att gå från det kortare formatet, exempelvis be eleverna skriva fem meningar, till en längre sammanfattning.</p> <p>Ta upp betydelsen av sambandsord och be eleverna skapa tydlighet i sina texter med hjälp av dem. Du hittar färdiga listor, som du dessutom i viss mån kan redigera själv, på lektionsbanken.se. Inlägget/lektionen heter <i>Skapa samband med bindeord</i>.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Stjärnan. Läsklurigt</i> hittar du uppgifter som stöder det här på s. 28–31.</p>
<p>förklarande faktatext (längre provsvar)</p>	<p>använda specifika ämnesord skapa tydlighet genom sambandsord uttrycka sig exakt, inte lite ditåt</p>	<p>Att kunna ge ett sammanhängande svar på en mer komplex fråga är något eleverna behöver behärska, men det är inte något de kan naturligt. Om, och när, du ska ställa en provfråga som kräver ett längre svar behöver du ge eleverna en chans att öva innan. Prata om hur man tolkar olika frågor – vad ska man göra om det står <i>jämför?</i> Eller <i>förklara?</i> <i>Berätta?</i> När man vet vad man ska svara på kan det vara bra att tänka igenom vad man ska skriva innan man börjar skriva. Vissa elever vill göra en tankekarta, andra planerar hellre i huvudet och skriver direkt.</p> <p>Det finns en modelltext i teamet Borgälärarnas materialbank. Gå till kanalen <i>Språkstärkande undervisning</i> och sök bland filer. Dokumentet heter <i>Längre provsvar åk 6</i>. I den texten finns sambandsord: för det första, för det andra, dessutom. Där finns också en mening som berättar vad texten strax kommer att handla om, nämligen <i>Orsakerna var flera</i>.</p>

		<p>Ämnesord i texten är t.ex. sjöväg, handelsväg, kristendom, sjöfarare, västerut. Modelltexten är rätt lång och eleverna behöver nödvändigtvis inte skriva lika långa svar.</p> <p>Ni kan bra öva er på att skriva svar på samma fråga som du tänker ställa i provet, det är inte fusk på något sätt. Tvärtom kommer du antagligen få goda svar i provet – ett bevis på att eleverna skrivit sig till kunskap.</p> <p>Vill ni kan ni också tillsammans fundera på hur modelltexten kunde förbättras. Den är inte perfekt på något vis.</p>
rapport	kombinera text och bild beskriva arbetsskeden utvärdera process och resultat	<p>Den här texten kan skrivas i samband med något praktiskt ämne. Eleverna övar sig på att dokumentera, både i text och bild. Eftersom texten beskriver olika skeden i en arbetsprocess så skrivs den under en längre tid. Påminn eleverna att dokumentera sitt arbete efterhand. Prata om vad man kan tänka på när man fotograferar. Diskutera också hur man hänvisar till bilderna i sin text.</p> <p>Instruktioner för en slöjdrapport finns i teamet Borgälärarnas materialbank. Då till kanalen Språkstärkande undervisning och sedan till Filer. Dokumentet heter <i>Slöjdrapport åk 6</i>. Texten behöver naturligtvis inte vara precis en slöjdrapport utan kan kombineras även med andra ämnen.</p>
(kortare) fiktiv text	zooma in på någon händelse och beskriva detaljer beskriva tankar och känslor skriva dialog logisk tidsform	<p>Ofta är det bra att satsa på kvalitet framom kvantitet. Genom att begränsa längden på arbetet får både elever och du som skrivhandledare tid och möjlighet att fylla på detaljer och göra texten så bra den bara kan bli. Begränsa alltså längden här – en sida eller 300 ord kan vara lämpligt. Eleverna behöver inte skriva en hel berättelse med alla dramaturgiska vändningar, utan uppgiften kan vara att skriva inledningen på en berättelse eller att beskriva en enda scen, men göra det så levande som möjligt.</p>

		<p>Över lag är det lätt för elever att berätta vad som händer. Att beskriva vad som händer inne i karaktärerna behöver de stöttning med, likaså med att hålla en logisk tidsform genom hela texten. Miljöbeskrivning har behandlats i tidigare årskurser, men det kan vara bra att diskutera det igen.</p> <p>Om det finns en berättelse som är bekant för alla i klassen, exempelvis en bok ni högläst, kan du plocka scener från den och studera som modelltexter. Som komplement kan ni också titta på en scen ur en berättelse som eleverna inte är så bekanta med och fundera över vad man får veta genom att läsa och ge sig tid att fundera på utdraget. Antagligen väldigt mycket!</p> <p>Även om eleven inte ska skriva en hel berättelse behöver hen planera på samma sätt som om det skulle bli en längre text. Ge tid och stöttning för planering – för att kunna beskriva tankar och känslor hos en karaktär behöver man som författare veta mycket om karaktären.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Den magiska tandkrämen</i> hittar du uppgifter som stöder det här på s. 38–39.</p>
<p>enkel diktanalys</p>	<p>beskriva vad dikten handlar om beskriva vad du tänker och känner när du läst dikten sätta ord på vad i dikten som fick dig att tänka eller känna så</p>	<p>Att skriva diktanalys ligger nära att skriva bildanalys, som eleverna gjort i femman. I båda texterna handlar det om att stanna upp, betrakta något noggrant och sedan beskriva vad man ser och tänker kring det man ser. En väg att gå är att ge eleven meningsinledningar att utgå ifrån, exempelvis: Dikten handlar om... När jag läser dikten känner jag... Dikten får mig att tänka...</p> <p>Ofta är det lätt att skriva ett slut på meningen. Följande steg är att skriva</p>

		<p>en mening till som fördjupar analysen, t.ex. genom att säga vad i dikten som lett fram till tanken och känslan.</p> <p>Modelltext finns i teamet Borgåläraernas materialbank. Gå till kanalen Språkstärkande undervisning och sedan till Filer. Presentationen heter Skriva diktanalys åk 6.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Droppen. Läsklurigt</i> hittar du uppgifter som stöder det här på s. 8–10, 66–67.</p> <p>Om du har tillgång till boken <i>Stjärnan. Läsklurigt</i> hittar du uppgifter som stöder det här på s. 8–10.</p>
argumenterande text	<p>rubrik där tesen kommer fram</p> <p>presentera en tes och argument som stöder den</p> <p>skriva ett motargument och bemöta det</p> <p>skriva en rekommendation – vad ska hända nu?</p>	<p>I materialet <i>Att undervisa i genrer</i> finns ett färdigt förslag för hur man kan jobba med argumenterande text enligt cirkelmodellen i årskurs 6. Där finns också en modelltext. Materialet finns i teamet Borgåläraernas materialbank. Gå till kanalen Språkstärkande undervisning och filerna där. Som vi påpekat tidigare i den här kolumnen är det bra att tänka på sammanhanget när eleverna skriver argumenterande texter. Går det att skapa ett sammanhang där texterna blir lästa också av andra än en lärare?</p>
presentation (t.ex. PP)	<p>relevanta bilder</p> <p>rubrik</p> <p>stödord som hjälper publiken</p> <p>egna anteckningar</p> <p>layout (tillräckligt stor och tydlig stil)</p> <p>hellre flera sidor med lite text på varje, än en sida med mycket text</p>	<p>Se stycket om presentationer på s. 5.</p>

Material vi hänvisat till

Läromedlet Ordresan

Busfarfar Aktivitetsbok av Pia af Hällström och Malin Klingenberg (2016)

Busfarfar Läsförståelse av Pia av Hällström (2019)

Brevbullen Aktivitetsbok av Malin Klingenberg och Lisette Sundén (2017)

Brevbullen Läsförståelse av Malin Klingenberg (2017)

Kattligan Aktivitetsbok av Charlotta Sillman och Lisette Sundén (2018)

Kråkslottet Aktivitetsbok av Irina Johansson, Charlotta Sillman och Lisette Sundén (2019)

Ryggsäcken av Malin Klingenberg och Hanna Lundström (2021)

Ryggsäcken Aktivitetsbok av Jeanette Friis-Dönsberg och Irina Johansson (2021)

Andra läromedel och böcker

Scio. Sjöskatter av Mia Heinonen och Carina Kaksonen (2019)

Den oförglömliga hamburgaren av Katarina von Numers-Ekman (2019)

Stjärnan. Läsklurigt av Hanna Lundström (2018)

Droppen. Läsklurigt av Hanna Lundström (2019)

Den magiska tandkrämen av Katarina von Numers-Ekman (2020)

En bro av poesi utgiven av Svenska Akademien. Redaktörer: Ann Boglind och Anna Nordlund (2021)

Material på nätet

Borgälärarnas materialbank (Teams). Anslut till teamet med koden **3qtnd9t**.

Skrivande skola: skrivandeskola.fi

Nationalencyklopedin. Läs gratis genom att logga in med bibliotekskortet. Det är aningen krångligt att navigera fram till uppslagsverket men börja på helle.finna.fi. Välj sedan *e-material* och då finns länken Nationalencyklopedin längre ner på sidan. Den länken leder till en sida med en meny. Välj *Material på nätet* i den menyn. (Beskrivningen gjord i maj 2022)